

УДК 351: 338.26

О. В. Гайду,
здобувач, Чорноморський державний університет ім. Петра Могили

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

A. Gaydu,
postgraduate student of Petro Mohyla Black Sea State University (Nikolaev, Ukraine)

CONTEMPORARY APPROACHES TO THE FORMATION OF THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION OF INVESTMENT RESOURCES OF MARINE ECONOMY COMPLEX OF THE REGION

У статті окреслено основні елементи механізму управління інвестиційними ресурсами морегосподарського комплексу регіону, запропоновано концептуальну модель державного управління інвестиційним потенціалом морегосподарського комплексу регіону.

The main elements of the mechanism of management of investment resources of marine economy complex of the region are outlined in the article. The conceptual model of public administration of investment potential of marine economy complex of the region is proposed by the author.

Ключові слова: державне управління, інвестиційні ресурси, інвестиційний потенціал, морегосподарський комплекс, регіон.

Key words: public administration, investment resources, investment potential, marine complex region.

ВСТУП

Важливою передумовою розвитку економіки України є оптимальне використання її потенціалу, що є можливим за умови ефективного використання потужностей транспортного комплексу. Важливою складовою транспортної системи України є її морегосподарський комплекс [1, с. 5]. Багатогранність діяльності підприємств морегосподарського комплексу визначається багатопрофільністю робіт, послуг, наявністю значної кількості учасників процесу виробництва, підвищеною інтенсивністю конкуренції на ринках, розмаїтістю функцій тощо та є підґрунтям для забезпечення соціально-економічного розвитку прибережних міст України. В таких умовах посилюється значення державного управління функціонуванням морегосподарського комплексу.

Виявлення, формування та подальше використання різних інвестиційних ресурсів наповнює новим додатковим змістом потенціал державного управління розвитком морегосподарського комплексу регіону. Пожвавлення інвестиційного середовища і процесів, що відбуваються всередині нього, безпосередньо пов'язано з осмисленням і розвитком позитивних тенденцій в економіці країни та окремо взятих її регіонів, а також зі створенням перспектив для стійкого розвитку суб'єктів господарювання.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Дослідити сучасні підходи до формування системи державного управління інвестиційними ресурсами мо-

регосподарського комплексу регіону та запропонувати шляхи її удосконалення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Управління інвестиційними ресурсами відбувається відповідно до певних економічних законів і пов'язане з дією механізму управління, елементи якого перебувають у тісному взаємному зв'язку і становлять основу процесу розробки і впровадження управлінської стратегії у сфері формування, накопичення та ефективного використання інвестиційних ресурсів морегосподарського комплексу регіону. Основні складові механізму управління інвестиційними ресурсами морегосподарського комплексу регіону наведені на рисунку 1.

Представлений на рисунку 1 механізм складається з п'яти головних елементів: державне нормативно-правове регулювання; ринковий механізм регулювання; внутрішній механізм управління інвестиційними ресурсами; система методів управління інвестиційними ресурсами морегосподарського комплексу регіону та ресурсне забезпечення управління інвестиційними ресурсами морегосподарського комплексу регіону.

Державне нормативно-правове регулювання діяльності суб'єктів морегосподарського комплексу регіону реалізовується у вигляді різних законів і нормативних актів, що регламентують виробничо-господарську, фінансову та інвестиційну діяльність. За допомогою цієї нормативно-правової бази держава здійснює свою внутрішню і зовнішню політику, спрямовану на збільшення

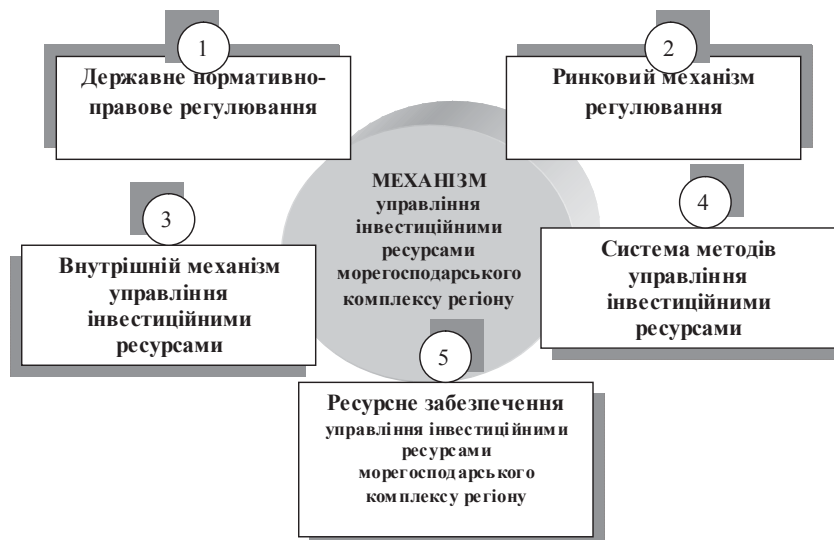

Рис. 1. Основні елементи механізму управління інвестиційними ресурсами морегосподарського комплексу регіону

інвестиційного потенціалу морегосподарського комплексу регіону і, отже, підвищення його конкурентоспроможності.

Ринковий механізм регулювання фінансово-господарської діяльності морегосподарського комплексу регіону діє у сфері фрахтового, товарного і фінансового ринків, беручи до уваги їх окремі сектори і сегменти. Баланс попиту та пропозиції на названих ринках визначає, з поправкою на державне регулювання, розмір тарифів на портові послуги, рівень цін на ресурси, волатильність ринку, ряд інших важливих чинників, що впливають на результативність операційної та інвестиційної діяльності суб'єктів морегосподарського комплексу регіону. При цьому об'єктивно, що з плином часу вагомість ринкового механізму регулювання інвестиційних ресурсів морегосподарського комплексу регіону буде тільки зростати.

Внутрішній механізм управління інвестиційними ресурсами морегосподарського комплексу регіону регламентує всілякі управлінські рішення і спирається на різні внутрішні нормативні документи (статuti, положення, цільові програми).

Державне регулювання та ринкова саморегуляція багато в чому визначають особливості і специфіку державного управління інвестиційними ресурсами морегосподарського комплексу регіону. Це закладено в об'єктивній природі системоутворюючих процесів макроекономічного рівня, де кожен суб'єкт господарювання тією чи іншою мірою залучений в економічний простір більш розгорнутих, складних систем господарсько-економічної діяльності.

Ресурсне забезпечення управління інвестиційними ресурсами морегосподарського комплексу регіону орієнтоване на ефективну організацію і досягнення такого рівня спрямованості ресурсних потоків, що давав би змогу досягти максимального рівня оптимальності структури і результативності використання ресурсного потенціалу. Слід зазначити, що поняття "ресурсний потенціал" застосовується, як правило, в наукових дослідженнях відносно територіальних структур, регіонів і держави в цілому. Проте, враховуючи, що основними

складовими їх ресурсного потенціалу є саме підприємства, застосування цієї категорії стосовно конкретних суб'єктів господарювання видається теж доцільним. Ресурсний потенціал є не просто сукупністю окремих видів ресурсів, а системою, яка базується на комплексній взаємодії всіх елементів, що дає можливість досягти позитивного синергетичного ефекту системи [3].

Зіставлення різних тлумачень поняття "система" дає підстави для визначення системи як сукупності елементів, пов'язаних між собою інтегральними властивостями і закономірностями. Застосовуваний системний підхід виступає як методологічний засіб вивчення інтеграції та інтегрованих залежностей і, таким чином, дає змогу виявити в системі приріст додаткових якостей — інтегральний ефект.

Центральна методологічна проблема при дослідженні об'єктів, що підпадають під визначення системи, полягає в тому, щоб виявити детермінанти, завдяки яким елементи організовані в систему, виявити специфічні підстави, відносини і зв'язки, встановити структурні закономірності, особливості функціонування та розвитку даної системи.

Це вимагає від управлінця не тільки встановлення певних закономірностей функціонування і розвитку складних систем, але і на розробку методики організації процесу прийняття рішення, в якій виділяють етапи, визначається їх послідовність і пропонуються різні підходи і методи виконання цих етапів у конкретних умовах [2, с. 19].

Морегосподарський комплекс регіону доцільно розглядати як регіональну багаторівневу систему, і безумовну важливість у контексті нашого дослідження становить досягнення додаткового (синергетичного) ефекту від створення регіональної багаторівневої системи, спрямованої на забезпечення високої конкурентоспроможності продукції та послуг за рахунок поліпшення керованості і підвищення якості організації всієї системи.

Фундамент системного підходу складається з визначення цілей функціонування системи і завдань для

їх досягнення, обґрунтування критеріїв оптимальності виконання завдань, а також вибору шляхів і методів вирішення системної задачі.

Морегосподарський комплекс регіону як багаторівнева регіональна система передбачає чотири рівні управління. Кожен рівень — це система або підсистема взаємопов'язаних елементів, з міцними ієрархічними зв'язками і взаємозумовлюючим впливом, який функціонує за критеріями інтеграції та територіальної обмеженості процесів, що забезпечують конкурентоспроможність: перший відповідає рівню власне надання послуги або виробництва продукції, другий — рівню кластера або конкретного виробничого комплексу, третій — рівню морегосподарського комплексу регіону і, нарешті, четвертий являє собою рівень всієї держави.

Такий підхід за допомогою ітераційного включення нижчих рівнів до вищих сприяє досягненню синергетичного ефекту (СЕФ), що забезпечує конкурентоспроможність конкретного суб'єкта господарювання → кластера → морегосподарського комплексу регіону → морегосподарського комплексу держави.

Кожний рівень можна представити як окрему підсистему $C_1, C_2, C_3, \dots, C_n$. Відповідно, зведену ефективність системи можна подати як суму ефектів підсистем певного рівня з додаванням синергетичного ефекту, досягнутого від взаємодії елементів та інноваційності процесів:

$$ЗЕС = \sum_{i=1}^n E(C_i) + (C_{ЕФЕ} + C_{ЕФС}),$$

де ЗЕС — зведена ефективність системи;

$E(C_i)$ — ефективність (організованість) підсистем C_i ;

$i=n$ — кількість підсистем у системі;

$C_{ЕФЕ}$ — синергетичний ефект (економічний);

$C_{ЕФС}$ — синергетичний ефект (соціальний).

Виходячи з цього, процес державного управління інвестиційними ресурсами включає в себе дію безлічі підсистем, об'єднаних спільними цілями, які виявляють себе дією різних напрямів державного менеджменту інвестиційних ресурсів, дотримуються певних принципів, застосовують передові методи управління, що створюють оптимальні умови функціонування і сповідують свою управлінську філософію. У цьому контексті доцільно розглядати процес державного управління інвестиційними ресурсами морегосподарського комплексу регіону як складову і невід'ємну частину системи управління конкурентоспроможністю регіону.

Подібна система складається з двох підсистем:

— управління формуванням (акумулювання) інвестиційних ресурсів морегосподарського комплексу регіону;

— управління використанням інвестиційних ресурсів.

Кожна з двох підсистем може дробитися на ряд інших підсистем, диференційованих за видом і типом джерел акумулювання інвестиційних ресурсів.

Комплекс спеціальних методів, покладених в основу ефективного державного управління, класифікується залежно від сфери їх застосування, при цьому доцільно виділити такі групи:

— загальні методи менеджменту виробничо-економічних процесів;

— індивідуальні методи, що враховують корпоративні відмінності й особливості управління інвестиційними ресурсами, їх створенням, накопиченням і використанням.

Сучасний державний менеджмент неможливий без методу об'єктно-орієнтованого моделювання. При побудові складної багаторівневої системи, виконаної на основі колективної розробки і запрограмованої на подальший активний супровід, для вимірювання інтегрального показника якості реалізації інвестиційного потенціалу, з урахуванням співвідношення фіксованих показників до диференційованих, оптимальним вважається застосування електронних таблиць.

Подавши у вигляді електронної таблиці модель інтегрального показника, в яку вводяться вихідні дані, можна з високим ступенем достовірності прогнозувати результат, який зіставляти з плановими показниками. Таким чином, вирішується завдання отримання розрахункових величин використання інвестиційних ресурсів.

Для побудови можливих варіативних моделей використання інвестиційних ресурсів морегосподарського комплексу регіону, виявлення потенційно слабких рішень, оцінювання чутливості системи до різних зовнішніх впливів застосовується метод сценаріїв. При цьому задіяння спеціальних програмних продуктів істотно покращує якість цього аналізу, оскільки обраховується значно більша кількість різноманітних сценаріїв, аж до нескінченності — шляхом введення все нових і нових диференційованих показників.

Строго ієрархічні структури рішень, у яких для кожного об'єкта існує один єдиний вузол, що дає рішення, доцільні в тих випадках, коли поточні рішення знаходяться у високій залежності від вихідних базових рішень і разом з тим суттєво впливають на подальший розвиток сценарію. У практичному плані застосування зазначеного методу, який дістав у сучасній науці назву "дерева рішень", лімітовано тільки необхідністю прорахувати для джерел утворення та напрямів використання інвестиційних ресурсів морегосподарського комплексу регіону обмежену, доступну прогнозуванню кількість варіантів.

Вивчення впливу окремих чинників на стан інвестиційних ресурсів морегосподарського комплексу регіону в зрізі їх парної кореляції з подальшою класифікацією цих парних факторів за ступенем значущості дає можливість вибудувати модель множинної регресії, в якій порівняно стійкі чинники визначають якийсь один мінливий. У результаті планові значення окремо взятих чинників поміщаються у вибудовану модель, щоб визначити величину інвестиційних ресурсів. Описаний аналіз відповідає першому етапу методу економетричного моделювання.

У ситуації, коли спостерігається дефіцит вихідних даних, застосовується ймовірнісний метод. Він дає змогу спрогнозувати динаміку зміни макроекономічних факторів. При цьому оцінка можливих величин процесу створення, накопичення і використання інвестиційних ресурсів задає настільки широку шкалу факторів, що по краях цієї шкали розташовані фактори-антиподи. Ймовірнісний метод дає можливість спрогнозувати діапазон коливань досліджуваних величин інвестиційних ресурсів і вибрати оптимальний, найбільш захищений

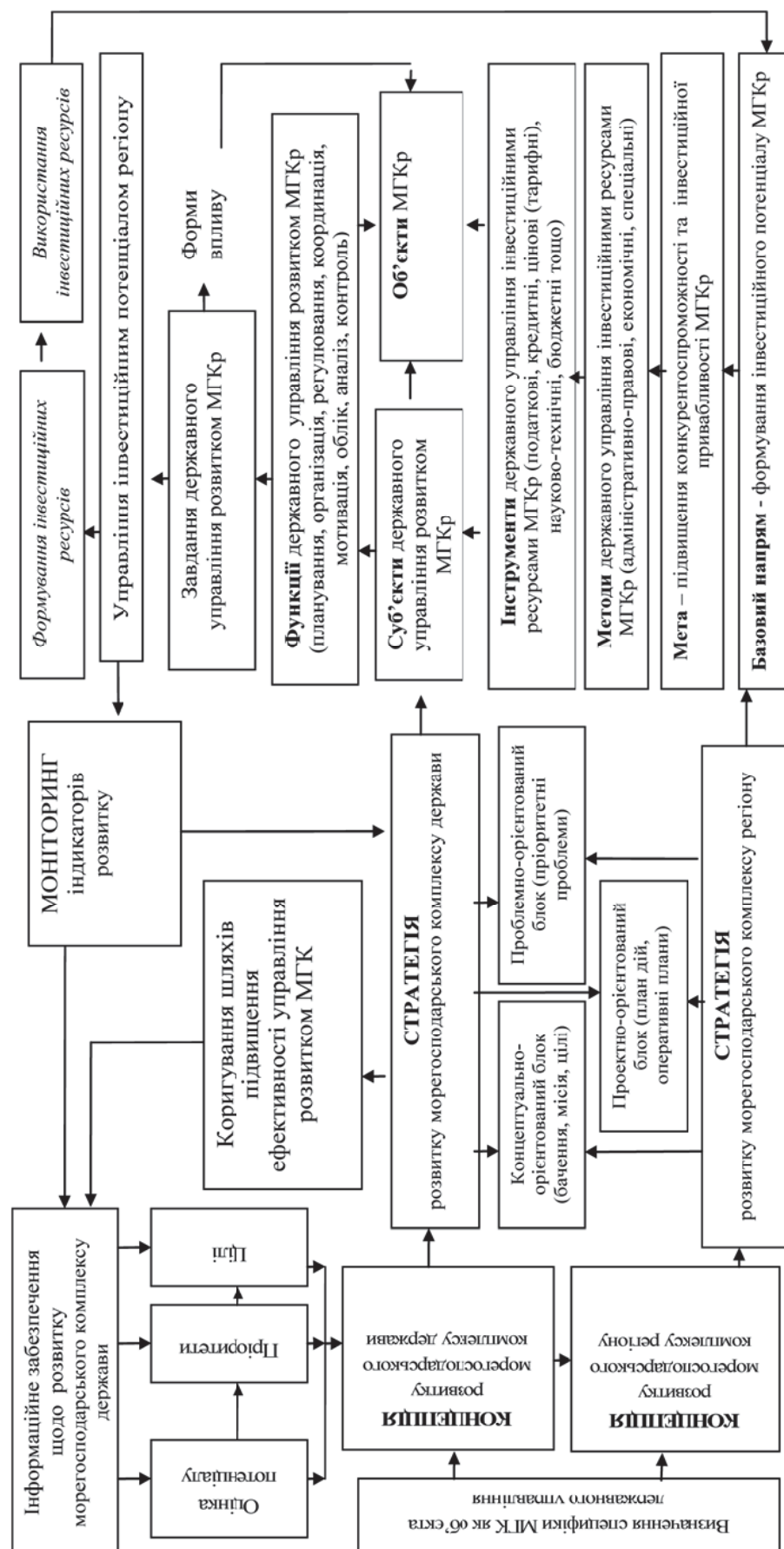

Рис. 2. Концептуальна модель державного управління інвестиційним потенціалом моргосподарського комплексу регіону

від зовнішніх несприятливих впливів варіант реалізації інвестиційного потенціалу.

Вивчення чутливості дозволяє максимально повно оцінити вплив деяких вихідних факторів як на обсяг інвестиційних ресурсів на стадії їх створення й накопичення, так і на ефективність використання ресурсів на стадії реалізації інвестиційного потенціалу.

До недоліків цього методу варто віднести уявлення про ізольовану від інших чинників зміну якогось одного фактора. Насправді всі чинники тією чи іншою мірою взаємно зумовлюють один одного.

У ситуації нестабільності, невизначеності, багатфакторності корисно застосовувати імітаційне моделювання, яке допомагає спрогнозувати основні ризики.

Оптимізаційне моделювання оперує безліччю різноманітних критеріїв на тлі ланки заданих обмежень і пропонує різні альтернативні моделі реалізації інвестиційного потенціалу.

Встановлення приписів і правил, обов'язкових для виконання персоналом, які становлять основу організаційної діяльності морегосподарського комплексу регіону, впливають на ефективність формування інвестиційного потенціалу за допомогою регламентування діяльності й організаційно-розпорядчих методів.

Вплив на людські ресурси соціально-психологічними методами в ході формування інвестиційного потенціалу допомагає досягти поставлених цілей за допомогою використання соціальних, поведінкових, адаптивних особливостей найманих працівників.

Описані методи спрямовані на розвиток і виступають базисом теорії і практики управління інвестиційними ресурсами.

Серед них найбільш повно відповідають вимогам ефективного управління інвестиційними ресурсами методи оцінювання та обґрунтування інвестиційних проєктів, розробки інвестиційної стратегії, проведення матеріально-фінансової збалансованості, бізнес-моделювання, оцінювання вартості капіталу.

Як вирішення завдання, поставленого в цій роботі, нами запропонована модель державного управління інвестиційним потенціалом морегосподарського комплексу регіону, яка забезпечить не тільки підвищення його конкурентоспроможності, а і сприятиме покращенню інвестиційної привабливості регіону (рис. 2).

Такий науковий підхід забезпечить збалансоване створення, накопичення та використання інвестиційних ресурсів, що є дієвою передумовою для розвитку морегосподарського комплексу, зростання конкурентоспроможності його учасників на регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Обґрунтування системи державного управління створенням, накопиченням і використанням інвестиційних ресурсів можна розглядати як методологічну базу та методичний інструментарій, необхідні для ефективної розробки та впровадження цільових програм щодо забезпечення розвитку морегосподарського комплексу регіону, що є обов'язковою умовою збереження і розвитку його конкурентних переваг на міжнародному та національному ринку в умовах зростаючої конкуренції.

У разі реалізації масштабних регіональних соціально-економічних завдань держава та бізнес можуть і повинні ефективно співпрацювати, особливо там, де для

такої співпраці існують історично сформовані передумови. Більше того, на сучасному етапі різноманітні нові форми державно-приватного партнерства відкривають широке поле для успішної взаємодії.

Перевагу в будівництві і розвитку інфраструктури морегосподарського комплексу, що забезпечує ефективну роботу логістичної системи регіону, доцільно віддавати бюджетному фінансуванню або співфінансуванню у форматі державно-приватного партнерства (залізничні та автошляхи, канали і підходи, гідротехнічні споруди тощо). Водночас залучення приватних інвестицій виправдане на локальному рівні — для поліпшення логістики, модернізації транспортних комплексів, складських приміщень, сервісної інфраструктури.

ВИСНОВКИ

Ефективне державне управління інвестиційними ресурсами безпосередньо впливає на інвестиційну активність усіх суб'єктів господарювання морегосподарського комплексу, сприяє оновленню та модернізації основних засобів виробництва, створює стратегічні передумови для підвищення конкурентоспроможності морегосподарського комплексу регіону і національної економіки в цілому. Створення привабливого інвестиційного середовища, поліпшення інвестиційного клімату, формування потужного інвестиційного потенціалу морегосподарського комплексу регіону сприяє залученню додаткових інвестицій, тим самим знижуючи фінансове навантаження на державний бюджет і прискорюючи ринкові перетворення, процеси інтеграції та модернізації в регіоні.

Література:

1. Державна підтримка розвитку морегосподарського комплексу України (організаційні та правові аспекти): монографія / [О.М. Кібік, О.П. Підцерковний, Ю.З. Драпайло, В.О. Котлубай та ін.]; за ред. О.М. Кібік, О.П. Підцерковного. — Херсон: ФОП Грін Д.С., 2014. — 442 с.
2. Орлів М.С. Підготовка і прийняття управлінських рішень: навч.-метод. матеріали / М.С. Орлів; упоряд. Г.І. Бондаренко. — К.: НАДУ, 2013. — 40 с.
3. Пяткова Н.П. Ресурсный потенциал как основа стратегии устойчивого развития предприятия / Н.П. Пяткова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2006. — № 11 (105). — С. 188—193.

References:

1. Kibik, O.M. Podtserkovnyy, O.P. Drapaylo, U.Z. and Kotlubai, V.O. (2014), *Derzhavna pldtrimka rozvitku moregospodarskogo kompleksu UkraYini (organlzatslynl ta pravovl aspekti)* [Government support the development of Ukrainian Marine Economic Complex (organizational and legal aspects):], FOP Grin D.S, Herson, Ukraine.
2. Orliv, M.S. (2013), *Pidgotovka i priynyattya upravlinskih rishen : navch.-metod. material* [Preparing and decision administrative decisions], NADU, Kyiv, Ukraine.
3. Pyatkova, N.P. (2006), "Resource potential as the basis of a strategy for sustainable development of the enterprise", *Visnik shidnoukrayinskogo natsionalnogo universitetu imeni Volodimira Dalya*, vol. 11(105), pp. 188—193.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2016 р.